

RESSENYES INDIVIDUALS

METGE, Bernat: *Llibre de Fortuna i Prudència*, Lluís Cabré (ed.), Barcelona: Barcino, 2010; «Els Nostres Clàssics», col·lecció B, núm. 30.

ALEJANDRO COROLEU

ICREA – Universitat Autònoma de Barcelona

alejandro.coroleu@icrea.cat

Segona obra de Bernat Metge en importància, el *Llibre de Fortuna i Prudència* (*LFP*) havia estat objecte d'atenció per part de la crítica des de començament del segle passat. El text comptava amb l'edició de Marçal Olivar de 1927 i sobretot, a partir de 1959, amb una edició exemplar a cura de Martí de Riquer. El volum de Lluís Cabré recull les aportacions de Riquer i de tota l'erudició posterior, incloent-hi els estudis del mateix Cabré abans de preparar l'edició que aquí ressenyem. L'edició de Cabré es divideix en quatre parts. Es comença amb un estudi del *LFP* i la seva transmissió (ps. 9-82), al qual haurem de tornar. El gruix del volum és l'edició crítica de l'obra pròpiament dita, amb dos aparats, un de notes i un de variants textuals (ps. 83-143). L' anotació del text és molt abundant i útil, i pràcticament mai no repeteix dades i informació recollides ja en la introducció. Segueix un breu apèndix sobre la divisió del text en els manuscrits i sobre els llocs on l'edició de Cabré discrepa de la de Riquer (ps. 145-149). Tanquen el llibre un llistat de referències bibliogràfiques, a més d'un glossari de termes poc freqüents preparat d'acord amb els criteris de la col·lecció en què apareix publicada l'obra (ps. 151-164). Aquesta edició del *LFP* pren en consideració dues fonts manuscrites, totes dues conegudes: el manuscrit *H* (Biblioteca de Catalunya, ms. 8), editat filològicament per Olivar i Riquer, i el manuscrit *O* (Biblioteca de Catalunya, ms. 831), aquí descrit de nou en un estudi codicològic molt detallat. Cabré tria *H* com a base de la seva edició per raó de la seva antiguitat, pel que es desprèn del comportament del copista i per la llengua del còdex, més propera a la de l'original. Tot i haver estat deturpat per la modernització lingüística del copista, *O* transmet un grapat de testimonis valuosos. Gràcies a *O* podem restituir, per exemple, els tres versos omesos a *H* (vs. 146, 596 i 964). El resultat més immediat de la feina filo-

lògica de Cabré és l'establiment d'un nou text crític que incorpora trenta-sis lectures discrepants de l'edició de Riquer. Val a dir que, d'aquestes trenta-sis esmenes, vint-i-sis no havien estat proposades per cap dels editors anteriors del *LFP*. A més d'esmenes basades en la font a què remet el passatge en qüestió, es proposen canvis en funció del comportament dels copistes, de la llengua de l'autor, per raons gramaticals o per qüestions del procés de còpia.

Una de les virtuts d'aquesta edició rau en la introducció, en la qual Cabré —ultra l'anàlisi abans esmentada dels manuscrits i dels hàbits de tots dos copistes— examina amb molta cura les fonts del *LFP* i proposa una interpretació de l'obra. Quant a les fonts, Cabré primer les presenta històricament, lligades a les dades conegudes de la biografia de l'autor, i a continuació demostra la manera com Metge les maneja i aplica al teixit del *LFP*. Algunes d'aquestes lectures provenen del cànon escolar i eren part de la formació notarial rebuda per Metge de mans del seu padrastrer, protonotari de la reina Elionor. Són, concretament, l'*Elegia* d'Arrigo de Settimello i l'*Anticlaudianus* d'Alain de Lille, textos que apareixen sistemàticament entre els autors *minores*, i el *De consolacione Philosophiae* de Boeci, obra de transició entre els *minores* i els *maiores*, «la més llegida al segle XIV» (p. 13). En el cas de Boeci, Metge tenia a l'abast el text del *De consolacione* acompanyat de glosses de Nicolau Trevet. Autors a banda, en el *LFP* trobem també ressos de textos (i també de pràctiques, com ara la redacció de cartes en llatí) escolars més elementals. A tall d'exemple, els versos 140-145 del poema es deixen comparar amb un passatge del *Liber paraboliarum* del mateix Alain de Lille.

Però amb totes aquestes fonts llatines —assenyala Cabré— no n'hi ha prou per bastir una ficció en català. Al capdavant Metge es mou entre l'escola i la cort. L'origen d'algunes de les seves lectures i de la singularitat del seu art literari tenen molt a veure amb l'ambient cortesà del rei Pere i de l'infant Joan, al servei del qual Metge figura com a escrivà des de 1375. Cabré demostra que Metge coneixia la poètica cortesana, és a dir, *La faula* de Guillem de Torroella i la *Ventura* de Vicenç Comes. La seva cultura literària estava, així, «al dia» (p. 79). I ho estava gràcies, en gran part, a intermediaris, com Violant de Bar, neboda de Carles V de França i muller de l'infant Joan des de 1380, un any abans de la data de composició del *LFP*. Rellegint amb atenció una carta de Violant a l'infant Martí, Cabré explica com, a través de l'entorn de Violant, Metge va poder accedir al *Roman de la Rose* de Jean de Meun, text que incorporaria Boeci a la literatura cortesana i que Violant hauria pogut dur de França en casar-se amb l'infant Joan.

La secció dedicada a la interpretació de l'obra conté també informacions i anàlisis valuoses. D'una banda es vincula el *LFP* a les circumstàncies històriques en què va ser redactat el text. Així, la crisi bancària de 1381, alludida als versos 566-581, ajuda a interpretar el *LFP* en clau satírica. L'element satíric de l'escrit de Metge es palès també en la figura del vell *captaire* que enganya Bernat. Segons Cabré es tracta d'una figuració de Diògenes, inspirada possiblement en la sàtira catorzena de Juvenal. El caràcter satíric del *LFP* no va passar desapercbut al destinatari del manuscrit *O*, que va afegir el text, com a obra humorística, a un

recull de textos burlescos. No és aquesta, però, l'única lectura possible del *LFP*, escrit també en la tradició de Boeci. Aquesta fusió d'elements satírics i greus demostra la complexitat del *LFP* i l'habilitat literària de Bernat Metge, que el nostre autor confirmarà anys més tard en *Lo somni*.

REQUESENS, Lluís de, Bernat MIQUEL, Martí GARCIA, Rodrigo DIES, Lluís DE VILA-RASA, Francesc SUNYER: *Sis poetes del regnat d'Alfons el Magnànim*, Jaume Torró (ed.), Barcelona: Editorial Barcino, 2009; «Els Nostres Clàssics», B29.

LLUÍS CABRÉ OLLÉ

Universitat Autònoma de Barcelona, Departament de Filologia Catalana
Lluís.Cabre@uab.cat

En aquest llibre s'editen trenta-vuit poesies (més dues esparses d'atribució dubtosa a Vila-rasa) de sis poetes que escriviren en català durant el regnat del rei Alfons IV, el Magnànim (1416-1458). N'hi ha alguna d'inèdita i alguna que només havia estat transcrita per Fèlix Torres Amat (1836) i Francesc Pelagi Briz (1867); d'altres es trobaven en edicions modernes (des que Amadeu Pagès va estudiar la influència de la poesia francesa el 1936); la majoria només comptava amb la benemèrita transcripció del *Cançonier de Saragossa* a cura de Mariano Baselga (1896). Ara les tenim totes puntuades, enteses i anotades, i establertes, si escau, amb recurs als altres testimonis manuscrits (e.g. p. 158). El conjunt és una aportació de pes en el camp de la poesia catalana medieval. Aquest no és el mèrit principal del volum.

Darrere de la fixació dels textos i la cronologia dels autors hi ha una investigació d'arxiu de primer ordre, i la pura força d'aquest treball de camp (encara que el devesall de dades de vegades faci difícil trobar la més important) permet establir hipòtesis d'interpretació de tot el període literari (ps. 15-30). Hi destaca una línia de força: l'obra dels poetes s'ha de vincular a les corts que l'acollien i la transmetien si es vol traçar una història de la poesia digna del nom. Això vol dir tenir en compte la xarxa de corts dels fills de Ferran I d'Aragó, el primer rei Trastàmara: Alfons IV, Joan rei de Navarra (després Joan II) i els infants Pere i Enric, i encara Carles, príncep de Viana, primogènit de Joan de Navarra. Es tracta d'una xarxa mòbil, pels viatges i la circumstància històrica, de manera que s'estén des de Navarra fins a Nàpols i Sicília, amb la ciutat de València jugant-hi un paper determinant. Jaume Torró no ha dibuixat encara el paisatge literari sencer, però ja se n'intueix el perfil. Haurem de desar l'esquema historiogràfic rudimentari que dividia la poesia en un abans i un després d'Ausiàs March i substituir-lo per una seqüència més rica en matisos: l'antic mestratge d'Andreu Febrer recollit i aprofundit per Jordi de Sant Jordi (mort el 1424); els anys del rei Alfons a València